

CEM SULTAN*

Zafer ŞEN *

Fatih Sultan Mehmed'in 3 oğlundan birisi olan küçük oğlu olan Cem, 23 Ocak 1459'da Edirne'de doğdu. Annesi, kökeni hakkında farklı rivayetler bulunan *Çiçek Hatun*'dur. On yaşına kadar sarayda özel hocalar tarafından eğitildi. Arapça ve Farsça'nın yanında İtalyanca ve Rumca öğrendi. 1469'da on yaşındayken Kastamonu Sancak Beyliği'ne gönderildi. Otlukbeli Savaşı için giden babasından haber alınamaması ve ordunun mağlup olduğu söylentileri üzerine sancakbeyliğinden döndükten sonra etrafındakilerin teşvikiyle ümeradan sadakat yemini almaya kalkıştı. Babası zaferle döndükten sonra kendisini bu yola teşvik edenler idam edildi. 1474'te kardeşi *Şehzade Mustafa*'nın ölümü üzerine Karaman eyaletine tayin edildiği için Konya'ya yerleşti. Etrafında önemli ilim ve sanat adamlarından bir muhit oluşturdu. Fatih'in son yıllarında avcılık, çeşitli silahlar kullanma, ata binmek, güreş gibi konularda kendisine geliştiren, sağlam yapılı, fizik olarak gösterişli bir genç olarak yetişen Cem'le Amasya Valisi olan ağabeyi II. Bayezid arasında gizli bir rekabet başladı.

Mayıs 1481'de Fatih Sultan Mehmed'in vefatı üzerine Amasya'da bulunan Şehzade Bayezid ve Konya'da bulunan Cem Sultan'a sadrazam *Karamâni Mehmet Paşa* tarafından ulaklar gönderildi. Ancak Cem Sultan'a gönderilen haberci yolda Anadolu Beylerbeyi Sinan Paşa tarafından yakalandı.

Cem Sultan , babasının vefatını dört gün sonra öğrenebildi. Bu olayların yaşanması üzerine yeniçeriler ayaklanıp Karamni Mehmet Paşa'yı öldürdüler. (4 Mayıs 1481) Şehzade Bayezid'in İstanbul'da bulunan oğlu Korkut'u saltanat naibi ilan ederek onu tahta çıkardılar.

Şehzade Bayezid, 21 Mayıs 1481 günü İstanbul'a varır varmaz devlet idaresini eline aldı. Cem Sultan ise 4000 kadar askeri ile birlikte 27 Mayıs 1481'de İnegöl

* Bu makale 17.10.2007 tarihinde yazılmıştır.

* Araştırmacı , Tarihçi, Yazar, www.zafersen.com , editör@zafersen.com

önlerine geldi. II.Bayezid Ayas Paşa komutasındaki bir orduyu Cem Sultan üzerine gönderdi.

28 Mayıs 1481'de yapılan savaşı kazanan Cem Sultan Bursa'da padişahlığını ilan etti. Kendi adına hutbe okutarak para bastırıldı. Çok geçmeden II.Bayezid'a mektup gönderen Cem Sultan Osmanlı topraklarını eşit olarak paylaşmayı teklif etti. Kabul edilemeyecek bu teklif karşısında harekete geçen II.Bayezid ordusuyla birlikte Cem Sultan'ın üzerine yürüdü. Yenişehir Ovası'nda yapılan savaşı kaybeden Cem Sultan Konya'ya geldi. Burada da kalamayacağını anlayan Cem Sultan yanına ailesini de alarak Kahire'ye doğru yola çıktı. Kahire'deyken hac mevsiminde Hicaz'a gitti. Hac'tan sonra tekrar Kahire'ye gelen Cem Sultan ağabeyi II.Bayezid'ten bir mektup aldı. Bu mektupta padişahlıktan vazgeçtiği takdirde kendisine bir milyon akçe ödeneceği belirtiliyordu. Ancak bu teklifi kabul etmedi. İkinci bir teklifi de geri çeviren Cem Sultan tekrar ülkesine döndü.

27 Mayıs 1482'de Konya'yı kuşatan Cem Sultan ,II.Bayezid'in yaklaşması üzerine kuşatmayı kaldırarak Ankara'ya gitti. Oradan da tekrar Mısır'a gidecekti ancak yollar tutulmuştu. Bu sırada Rodos şövalyelerinden *Pierre Daubusson* onu Rodos'a davet etti. Beyliğini yeniden kurmak için iki kardeşim çekişmesini çok iyi kullanan Karamanoğlu Kasım Bey'in tahrikiyle şansını bir defa daha denemek istedi; fakat askeri ve idari yönden durumunu daha da güçlendiren II.Bayezid karşısında tutunamadı. Konya'dan halkın gözyaşları içerisinde ayrılmak zorunda kaldı ve mücadelesine Rumeli'de devam etmek üzere Rodos şövalyelerine sığındı. Şövalyelerin reisi Pierre Daubusson , Şehzade Cem ile padişah olduğunda Rodos'tan alınan adaların geri verilmesi yolunda yaptığı pazarlığın yanında II.Bayezid ile de yıllık kırk beş bin duka altın karşılığında anlaşmıştı. Rumeli'ye geçmeyi düşünen şehzadenin önce Savoy dukasına bağlı Villefranche'ye , buradan da veba salgını sebebiyle Fransa'daki Nice şehrine götürülmesini sağladı. Pierre Daubusson ,*Papa IV.Sixte*'ye ve Avrupa hükümdarlarına yazdığı mektuplarda Cem'in elinde bulunduğunu, bu durumdan mutlaka yararlanılmasını, Hristiyanların birlik içinde, İslamiyet ve Osmanlıların aleyhinde hareket etmeleri gerektiğini , Türklerin Avrupa'dan atılması için uygun zamanın ve şartların oluştuğunu bildirmekteydi.

Nice'de dört ay kalan Cem Sultan burada batını sosyal yaşantısına ve eğlence hayatına yakından şahit olarak bunu tetkik etti. Bir tür tutsaklık sürecinde kendi üzerinde oynanan bütün bu iki yüzlü, gizli ve kirli oyunları sezen ve Batı'nın elinde rehine olduğunu anlayan Cem bu sıralarda yazdığı bir mektubunda , II.Bayezid'ten kendisini küffar elinde bırakmaması için yardım istedi. Daha sonra gittikleri Sassanage'de, hisar beyinn kızı Filipin Helen ile aşk macerası yaşadığı söylenir. Güney Fransa'da altı yıl dört ay süren sürgün hayatı, bir kaleden diğerine gönderilmekle geçti.

Yeniden tahta geçmekten ümidini kesen Cem, Mısır'daki ailesinin yanına dönebilmenin yollarını aramaya başladı ve hatta sonuçsuz kalan bazı kaçma teşebbüslerinde bulundu. 1482'te Rumully'e götürüldü. Burada Savoy Dükasının on dört yaşındaki oğlu Charles , Cem'in haline acıyarak ona yardım etmeye çalıştı. Fakat Osmanlı'nın fetihlerini önleyebilmek için şehzadeyi ellerinde tutmak için tek kozları olduğunu düşünen Avrupalılar, onu buradan uzaklaştırarak Bourgoneuf Şatosu'nda yaptırdıkları Grosse Tour ve Zizim adlı yedi katlı bir kuleye hapsedtiler. Cem sultan son iki yılını burada geçirdi. Çeşitli eğlenceler ve boş vaatlerle oyalanan şehzade , bu esareten farksız yıllarını , durumuna ve sürgün psikolojisine uygun şiirler yazmakla geçirdi.

Avrupa'ya karşı çekingen bir politika izlemek zorunda kalan II.Bayezid ise gönderdiği adamlarla Cem hakkında sürekli bilgi almaya çalışıyordu. Sonunda yapılan bir anlaşmayla Vatikan'a teslim edildi. (1489) Cem , Mısır'a dönme konusunda Papa'dan yardım istedi.

Cem Sultan'ı kullanmak isteyenlerin birisi de Papa *VIII.Innocent*'ti. Papa Cem Sultan'ı bahane ederek Osmanlılara karşı bir Haçlı seferi düzenlenmesini isiyordu. Cem Sultan'a Hristiyan olma teklifinde bulundu. Buna karşılık Cem Sultan Papa'ya şöyle cevap verdi :

“Değil Osmanlı saltanatı, hatta bütün dünyanın padişahlığını verseniz dinimi değiştirmem.”

Roma'da altı yıl kaldıktan sonra kral *VIII.Charles*'in baskısı karşılığında Fransa'ya teslim edildi. On üç yılı aşan sürgün ve esaret hayatından iyice bitkin düşen Cem Sultan kralla Roma'dan Napoli'ye giderken yolda hastalandı. Öleceğini anlayan

şehzade etrafındakilere ,Bayezid'in cesedini düşman ülkesinde bırakmaması, borçlarını ödemesi, ailesi ve adamlarına yardımcı olması vasiyetinde bulundu. 25 Şubat 1495 günü Napoli'de vefat etti. Cenazesi ölümünden yıllar sonra Anadolu'ya getirilerek (1499) dedesi Sultan Murad'ın Bursa'da yaptırdığı Muradiye Camisinin avlusuna ,kardeşi Şehzade Mustafa'nın yanına defnedildi.

Kaynaklar Şehzade Cem'in eceliyle ölümünden ziyade onu Fransa kralına teslim etmek zorunda kalan Papalık tarafından II.Bayezid'ten alınan para karşılığında zehirlenmiş olabileceği hususunda birleşirler.

Cem Sultan'ın hem babası Fatih Sultan Mehmed'in arzusun da bu yönde olduğunu iddia ederek ve hem de kendisinin daha ehil bulunduğu inancıyla başlattığı saltanat mücadelesi sadece kendisinin değil ailesi ve etrafının da sonunu hazırlamıştır. Kendisi Anadolu'dan ayrıldığında ,önce *Gedik Ahmet Paşa*, ardından henüz üç yaşında olan büyük oğlu Oğuz Han, II.Bayezid'in emriyle boğdurularak öldürülmüştür. Küçük oğlu Murat önce Kahire'ye ve sonra da Rodos Adası'na giderek Hristiyan olmuş , Rodos'un 1522 yılında Kanuni Sultan Süleyman döneminde fethedilmesiyle Cem adını verdiği oğluyla birlikte idam edilmiştir. Kahire'de kalan annesi Çiçek Hatun ve iki kızı sürgün yıllarında II.Bayezid tarafından İstanbul'a çağırılmış ancak bu teklif reddedilmiştir. Çiçek Hatun daha sonra Mısır'da veba salgını sırasında vefat etmiştir.(1498) Kızı ise Mısır Sultanı *Kayıtbay*'ın oğlu Mehmed ile evlenmiştir.

Cem Sultan'ın Hac dönüşü II. Bayezid'a yazdığı mektuptan ;

“Sen bisteri gülde yatarsın şevk ile handan,

Ben kil döşenem külhani mihnette sebep ne?”

(Sen gül döşenmiş yatakta neşeyle gülerek yatarken,
ben zahmet ve eziyet içinde küle batayım, neden)

Bayezid ise, Cem'in sitemine şu dörtlükle cevap verir:

“ Çün ruzi ezel kısmet olunmuş bize devlet,

Takdire rıza vermeyesin, buna sebep ne?

Haccülharameynim deyu davalar edersin:

Ya saltanatı dünya için bunca talep ne?"

(Bize ezelden saltanat kısmet imiş,
sen ise kadere rıza göstermedin buna sebep ne,
Hacca gittin kendini temizlemek davasına düştün,
peki dünya saltanatı için bunca hırs niye")

BİBLİYOGRAFYA

Ord. Prof. İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, C.II,4.Baskı TTK yay., Ankara, 1983

Yılmaz Öztuna, *Osmanlı Devleti Tarihi*, C.I, Faisal Fin.Kur.yayımları, İstanbul ,1986

Ahmet Refik Altınay, *Cem Sultan*, Timaş yayımları, İstanbul

Münevver Okur Meriç, *Sultan Cem, Hayatı,Esaret, Edebi Kişiliği, Eserleri, Şiirleri*, Kişisel Yayınlar, İstanbul ,2007

Timuçin Mert, *Cem Sultan / Zizim Mahkumu*, Birharf yayımları, İstanbul, 2006

Jean Marie Chevrier, *Cem Sultan Bir Osmanlı Prensi'nin Trajik Öyküsü*, Koridor yayıncılık , İstanbul, 2005